

ҰЛЫ ДАЛА ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ БОЙЫНША БІЛІМ ҚОРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Ескеева М.Қ.

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ
түркітану кафедрасының профессоры, ф.ғ.д.

Әрбір азаматтың үйлесімді де табысты өмір сүруінің негізгі көзі болып табылатын білімге қойылатын талаптар жыл өткен сайын өзгерістерге түсіп, білім қорын тұрақты жаңғытып отыру, ақпараттық қорларды тиімді пайдалана білу, шет тілдерін меңгеру әрбір маманға өмір бойы оқып үйренудің қажеттілігін көрсетуде. Білім беру жүйесі функционалдық дайындау тұжырымдамасынан жеке тұлғаны дамыту тұжырымдамасына ауысты. «Бұл ауысудың негізі тек приоритеттер ауысуы ғана емес, мұнда мамандарды мемлекеттік тапсырыс бойынша дайындаудан жеке тұлғаның талаптарын қанағаттандыруға көшу жүзеге асырылады. Жаңа тұжырымдама әрбір нақты адамның өз мүмкіндіктерін есепке ала отырып, соны іс жүзінде көрсету мен жетілдіру арқылы білім беруді жекелеп жүргізудің сипат алғанын көрсетеді» [1]. Жоғары және жоғарыдан кейінгі білім беру жүйесіндегі бұл өзгеріс профессор-оқытушылар құрамы мен білім алушылардың өздерінің әртүрлі жеке мүмкіндіктеріне сәйкес алуан түрлі білім беру бағдарламаларына, оқыту технологиясына, әдістемеге өзгерістер енгізу, жетілдіру арқылы жүзеге асады. ХХІ ғасырдағы білім жүйесін жетілдірудің маңызды факторларының бірі – ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім алушының оқуға деген ынтасын, жеке басының когнитивті іс-әрекетке икемділігін, шығармашылық қабілетін, кәсіби дағдысын қалыптастыру.

Үздіксіз білім беру тұжырымдамасы немесе дәстүрлі оқу барлық азаматтың жеке мүддесін қанағаттандыра алмауына байланысты 2000 жылдардан бастап қашықтан оқыту технологиясы әлемдік білім беру жүйесінде қолданыла бастады. Қашықтан оқыту технологиясы негізінен өндірістен қол үзбей оқуға, оқу үшін басқа жерге, басқа мемлекетке бармай-ақтұрғылықты жерінде білім алуға немесе екі оқу орнында қатар оқуға мүдделі азаматтардың қажетін қамтамасыз ету мақсатында жүзеген асырылған бағдарлама болғанымен қазіргі таңдағы әлемдік пандемиялық ахуалда білім беру жүйесін үзбеудің әрі білім сапасын төмендетпеудің тікелей жолы ретінде қарастырылып отыр. COVID-19 вирусының әлемге таралуына байланысты адамзат қаласа да, қаламаса да қашықтан білім беру жүйесінің жетістіктеріне жүгінуге тура келуде. Сондықтан үшдеңгейлі «6B02212–Түркітану», «7M02212–Түркітану», «8D02212 – Түркітану» білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру барысында қашықтан оқыту технологиясын тиімді қолдана білудің бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр. Бұл ғаламтормүмкіндіктерін ұтымды пайдаланып, бағдарлама деңгейіне қарай білім алушыларға ұсынылатын электронды ресурстарды дұрыс таңдай білуге, жаңа талапқа сай электронды оқу, оқу-әдістемелік құралдар, сапалы видеодерістер дайындауды талап етеді.

Мәңгілік ел идеясы мен Рухани жаңғыру бағдарламасының да, Ұлы дала құндылықтарын насихаттаудың да тарихи және ғылыми-әдістемелік негізі – түркітану ғылымы. Қазақ жері – Ұлы Даланы мекендеген түркі халықтарының қара шаңырағы. Сондықтан қазақ халқының рухани-материалдық құндылықтары Ұлы Дала мәдениетінің бүгінгі көрінісін сипаттайды. Ұлы Дала

мәдениетіне қатысты пәндер кешенін «Түркітану» мамандығының оқу үдерісіне енгізу түркі халықтарының ынтымақтастығы мен рухани тұтастығына қызмет етеді. Ұлы дала мәдениетін жан-жақты зерттеп, жалпытүркілік маңызын түсіндіру, түркі халықтарының рухани-мәдени тұтастығын сақтаудың негізін құрайды. Ел тәуелсіздігімен қатар жүретін қоғамдық сананың еркіндігіне сәйкес қазақ халқының, мемлекеттілігінің тарихи тамырын зерделеп, ұлтымыздың рухани-мәдени және материалдық құндылықтарының түп-негізін саралау мемлекеттік тұрғыдан өзектелуде. Түркі өркениетін сипаттайтын «зор мәдени жетістіктер шоғыры даламызға сырттан келген жоқ, керісінше, көпшілігі осы кең-байтақ өлкеде пайда болып, содан кейін Батыс пен Шығысқа, Күнгей мен Теріскейге таралды [2]. «Кез келген мәдениеттің орнығу, даму үдерісі томаға-тұйық жағдайда өтпейтіні белгілі. Түркілердің өздері бейімделген тұрмыстық-мәдени кеңістігін қалыптастыруы, игеруі, шегаралас, өзіндік өркениеті қалыптасқан басқа этностардың мәдени-саяси ұстанымдары мен саяси-экономикалық даму-құлдырау үдерісінің амплитудалық шегіне де байланысты болды» [3, 7]. Ұлы дала төсіне қанат жайған түркі өркениеті өзіндік ерекшелігін сақтай отырып, батыс және шығыс өркениетімен қанаттаса дамыды.

Жаңа бағыт-бағдармен дамыған ХХІ ғасыр түркологиясының пәнаралық-кешенділік сипатына байланысты түркітану ғылымына түркітілдес халықтардың тарихын, тілін, дінін, этномәдени әлемін, т.б. рухани-мәдени құндылықтар жүйесін кешенді түрде зерттеуді; түркі мемлекеттерінің даму тарихын, заңнамалық негіздерін, саяси-экономикалық және әлеуметтік-мәдени жағдайын, дүниежүзілік деңгейдегі қоғамдық институттардың әлеуметтік қарым-қатынас жүйесіндегі алатын орнын толық қамтуды жүктейді. Сондай-ақ дербес түркі елдері мен құрамында түркі автономиялары, түркі диаспоралары өмір сүріп отырған мемлекеттердің тарихи, әлеуметтік-мәдени қарым-қатынастарын саралап, ассимиляциялық үдерістегі шағын түркі этностарының рухани-мәдени құндылықтарын сақтап қалу шараларын ғылыми тұрғыдан негіздеу, қарқынды лингво-контактологиялық жағдаяттағы түркі тілдеріне лингвоэкологиялық талдаулар жасау да түркітанудың үлесінде. Бұл «Түркітану» білім бағдарламаларын қашықтан оқыту технологиясы бойынша жүзеге асырудың күрделілігімен қатар түркітанудың түркітілдес мемлекеттері арасындағы халықаралық ғылым саласы ретіндегі мүмкіндіктерінің кеңдігін де сипаттайды.

Түркология ғылымының интегративті сипатына сәйкес түркітанудың бір саласы бойынша маман дайындаумен ғана шектелмей, түркі халықтарының тарихын, тілі мен әдебиетін, философиялық дүниетанымын, мәдениеті мен өнерін, мемлекеттік-хұқықтық және қоғамдық-саяси жүйесін, әлеуметтік қатынастарын жетік меңгерген кең профильді түрколог маман дайындау заман талабы. Сондықтан «Түркітану» мамандығында оқитын білім алушылардың осы аталған мәселелер бойынша белгілі бір білім қорын қалыптастыруға, түркітанудың барлық салаларының ғылыми-теориялық және методологиялық негіздерін игергеруіне мүмкіндік тудыру қашықтан оқыту технологиясының басты шартына айналуы қажет. Бұл негізінен бакалавриат («6В02212–Түркітану») білім бағдарламасына қатысты, ал магистранттар («7М02212–Түркітану») мен докторанттардың («8D02212 – Түркітану») білім бағдарламасында зерттеу тақырыбына байланысты түркітанудың белгілі саласына мамандандырылуы қажет. Соған сәйкес білім алушылардың зерттеу саласына, бағдарлама деңгейіне, ғылыми мүддесіне сай электоронды ресурстарды іріктей алуға баулу оқытушы-профессор құрамының басты міндеті.

Бәсекеге қабілетті түркітанушы маман дайындауда түркі дүниесінің рухани-мәдени және материалдық құндылықтарынан мәлімет беретін, Ұлы дала құндылықтарын түркі жазба ескерткіштері, түркі лексикасының этномәдени мазмұны арқылы сипаттайтын филологиялық; тарих, салт-дәстүр, археология негізінде айқындайтын тарихи; мәдениет пен дүниетанымдық тұрғыдан зерттейтін философиялық-мәдениеттанымдық пәндер кешенін қашықтан оқытудың оқу-әдістемелік нұсқаулықтарының жасалуына мән берілу керек. Бұл «Түркітану» мамандығында оқытын білім алушылардың кешенді түркітанудың барлық салаларының ғылыми-теориялық және методологиялық негіздерін игергеруіне, жалпытүркілік мүдделерді терең түсінуіне, қоғамдағы өзгерістерді дұрыс қабылдай алатын, маман болып шығуына мүмкіндік береді.

Түркітану ғылымының соңғы нәтижелері қамтылған, түркі мемлекеттерінің ұлттық идеологиясы мен даму стратегиясына сәйкес электронды оқу құралдарын дайындау да аса маңызды. Сондықтан «Түркітану» мамандығы бойынша электронды оқу-әдістемелік әдебиет жазудың бірыңғай талаптарын әзірлеу және «Түркітану» білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын отандық және шетелдік жоғары оқу орындары кітапханаларында тығыз байланыс орнату кезек күттірмейтін мәселе. Бұл түркі мемлекеттері жоғары оқу орындарының инновациялық тәжірибесін жалпылау, оқу-әдістемелік мәселелер бойынша әріптестіктің анағұрлым перспективалы және тиімді бағыттарын талдау мен анықтау проблемаларымен ұштасады. «Түркітану» білім беру бағдарламаларын қашықтан оқыту технологиясы бойынша жүзеге асыру –білім алушылардың өзін-өзі дамытуына, білім қорын тереңдетуіне ыңғайлы білім алу үрдісін қалыптастыру. Бұл отандық және әлемдік түркологиялық электронды ресурстарды пайдалануға кең мүмкіндік ашу, білім беру ресурстарының барлық түрлерінің қолжетімділігін қамтамасыз ету мәселелерімен тығыз байланысты.

Электронды ресурстарды тиімді пайдаланып, интегративті түркітану ғылымының ғылыми-теориялық негіздерін меңгерту, түркі өркениетін сипаттайтын Ұлы дала құндылықтары жайлы толыққанды мәлімет беру «Түркітану» білім беру бағдарламаларының басты міндетін құрайды. «Түркітану» білім беру бағдарламаларын жүзеге асырудағы қашықтан оқыту технологиясының мүмкіндіктері түркітілдес мемлекеттераралық ортақ түркологиялық ғылыми-білім кеңістігін қалыптастыруға ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Қашықтан оқыту технологиясы//zharar.kz/id/49.https://go.mail.ru/redirect? type=sr& redirect=tud.kz
2. Назарбаев Н.Ә. Ұлы даланың жеті қыры//Егеменді Қазақстан. 21 қараша 2018 ж.https://egemen.kz/article/178090-nursultan-nazarbaev-uly-dalanyh-dgeti-qyru
3. Түймебаев Ж., Ескеева М.Қ. Түркітанудың тарихи-лингвистикалық негіздері. –Астана: Еуразия ұлттық университеті, 2015. – 516 б.